

3 PRIEDAS. Efektyviojo lito kurso rodiklių apžvalga

Įvadas

Kai šalies ekonomikos tarptautiniam konkurencingumui tirti pasitelkiami valiutų kursai, paprastai nagrinėjamas dvišalių valiutos kursų kaitą apibendrinantis rodiklis – efektyvusis valiutos kursas. Jis apskaičiuojamas šalies valiutos kursus prekybos partnerių valiutų atžvilgiu pasveriant pagal tų prekybos partnerių svarbą. Nominalusis efektyvusis valiutos kursas yra valiutos kurso indeksas, rodantis valiutos vertės kaitą. Jis apskaičiuojamas kaip valiutos dvišalių kursų svertinis geometrinis vidurkis. Panaudojant jį apskaičiuojamas realusis efektyvusis valiutos kursas (REVK) apima ne tik šalies valiutos kurso, bet ir jos kainų ar darbo sąnaudų kaitą, palyginti su tokia kaita prekybos partnerėse, taigi yra kainų arba sąnaudų konkurencingumo rodiklis.

Įprasta manyti, kad spartaus ekonominio augimo laikotarpiu Lietuvos eksporto konkurencingumas labai suprastėjo, nes šalies kainų ir sąnaudų rodikliai augo labiau nei prekybos partnerių. Esant mažam nedarbui ir ribotai darbo pasiūlai, įmonėms buvo sunku rasti reikiamų darbuotojų, todėl sparčiai kilo darbo užmokestis, o vartotojų kainos sparčiai didėjo skatinamos ne tik išorės veiksnių (pasaulio žaliavų rinkų tendencijų), bet ir vidaus paklausos.

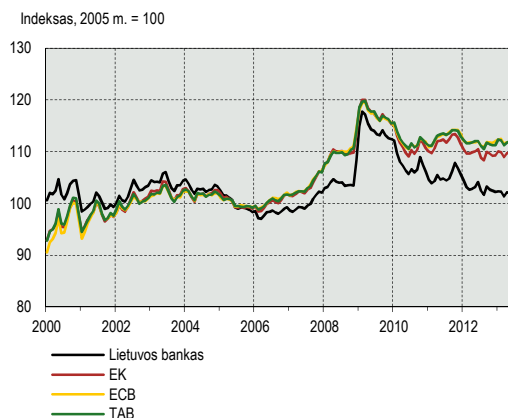
Įvairių institucijų (EK, ECB, TAB, Lietuvos banko) nustatomi realiojo efektyviojo lito kurso (RELK) rodikliai, apskaičiuojami pagal vartotojų kainas, ekonominio pakilimo laikotarpiu padidėjo (žr. A pav.). Pakilimo įkarštyje, nuo 2007 m. pradžios iki 2008 m. pabaigos, tarptautinių institucijų nustatomas RELK¹⁵ padidėjo beveik dešimtadaliu. Nagrinėjant ilgesnį ekonominio pakilimo laikotarpį, matyti, kad, pavyzdžiui, nuo 2000 m. pradžios iki 2008 m. pabaigos pagal vartotojų kainas apskaičiuotas RELK padidėjo net 25 proc.

Suprantama, kainų ir sąnaudų konkurencingumas gali būti nagrinėjamas pasitelkiant REVK, apskaičiuojamą ne tik pagal vartotojų kainas. Apskaičiuoti REVK galima ir taikant kitus rodiklius: vienetines darbo sąnaudas, BVP defliatorių, prekių ir paslaugų eksporto defliatorių, gamintojų kainas ir kt.¹⁶. RELK rodikliai, apskaičiuoti taikant kitus nei vartotojų kainos defliatorius, ekonominio pakilimo laikotarpiu irgi didėjo. Nuo 2000 m. pradžios iki didžiausių reikšmių, įgytų 2008 ar 2009 m., jie išaugo daugiau nei trečdaliu, ypač (daugiau nei 40 %) – rodiklis, apskaičiuotas pagal eksporto defliatorių. Išsiskyrė pagal vienetines darbo sąnaudas apdirbamojoje gamyboje apskaičiuotas RELK – jis padidėjo tik šiek tiek daugiau nei penktadaliu (žr. A lentelę).

Reikšmingas RELK didėjimas ekonominio pakilimo laikotarpiu galėjo turėti nemažą poveikį bendrajam šalies konkurencingumui, pavyzdžiui, jis galėjo riboti svarbiose prekybos partnerėse šalies užimamą rinkos dalių augimą. Tačiau taip nenutiko: Lietuvos eksporto užimama pasaulio rinkos dalis ūkio pakilimo laikotarpiu nuosekliai didėjo, o kainų ir sąnaudų konkurencingumo požiūriu labai problemiškais 2008 m. ūgtelėjo ypač pastebimai. Į klausimą, kodėl, kainų ir sąnaudų konkurencingumo rodikliams prastėjant, rinkos dalys didėjo, atsakyti sudėtinga. Matyt, paaiškinimas galėtų būti toks, kad rinkos dalių pokyčiai susiję ne tik su kainų ir sąnaudų konkurencingumo rodiklių kaita. Yra tokių ne kainų veiksnių, kurie gali reikšmingai didinti eksporto rinkos dalį net tada, kai REVK rodiklių kaita rodo ypač nepalankią padėtį. Tai aktyvi naujų rinkų paieška, naujų produktų gamyba, gamintojų reputacija, produktų kokybė, pirkėjų skonis ir kt. Kitos rinkos dalis didinančios ne su kainomis sietinos paskatos yra struktūriniai veiksniai (specializacija pagal produktus ir rinkas, technologija, institucijų įtaka) ir išorės paklausos tendencijos. Taigi, norint įvertinti tarptautinį konkurencingumą, neužtenka tirti tik REVK rodiklį – jo analizė turėtų būti tik viena iš tyrimo dalių.

Dalį ekonominio pakilimo metu prarasto šalies kainų ir sąnaudų konkurencingumo vėliau, per krizę, kompensavo palankūs pokyčiai, t. y. mažėjęs RELK. Palyginti su didžiausiomis RELK reikšmėmis, labiau pagerėjo sąnaudų konkurencingumas, o kainų konkurencingumo pokyčiai buvo mažesni. Ypač akivaizdus RELK, apskaičiuoto pagal vienetines darbo sąnaudas apdirbamojoje gamyboje, kritimas – šis rodiklis nuo 2008 m. pirmąjį ketvirtį įgytos didžiausios reikšmės iki 2013 m. vidurio (paskutiniai duomenys turimi šio laikotarpio) sumažėjo beveik penktadaliu. RELK, apskaičiuotas pagal viso ūkio vienetines darbo sąnaudas, nuo didžiausios reikšmės iki dabar sumažėjo daugiau nei 10 proc.

A pav. Skirtingų institucijų skelbiami RELK, apskaičiuoti pagal vartotojų kainas, imant didžiausią prekybos partnerių skaičių

Šaltiniai: EK, ECB, TAB, Lietuvos bankas ir Lietuvos banko skaičiavimai.

¹⁵ Dėl taikomos metodikos skirtumų Lietuvos banko skaičiuojami nominaliojo efektyviojo lito kurso (NELK) ir RELK rodikliai ir jų pokyčiai pastebimai skiriasi nuo tarptautinių institucijų skaičiuojamų atitinkamų rodiklių.

¹⁶ Tačiau daugiausia valstybių apimančiai prekybos partnerių grupei, į kurią įtraukiama ir Lietuvai ypač svarbi prekybos partnerė Rusija, REVK apskaičiuojami tik pagal vartotojų kainas. Pagal kitus rodiklius REVK apskaičiuojamas tik kitoms, mažiau valstybių apimančioms, grupėms, į kurias Rusija ir kai kurios kitos besiformuojančios rinkos ekonomikos šalys neįtraukiamos. Todėl lyginant RELK rodiklius, apskaičiuotus taikant skirtingus defliatorius (žr. B pav. ir A lentelę), ir RELK pagal vartotojų kainas pateikiamas, palyginti su siauresnės apimties šalių grupės valiutomis.

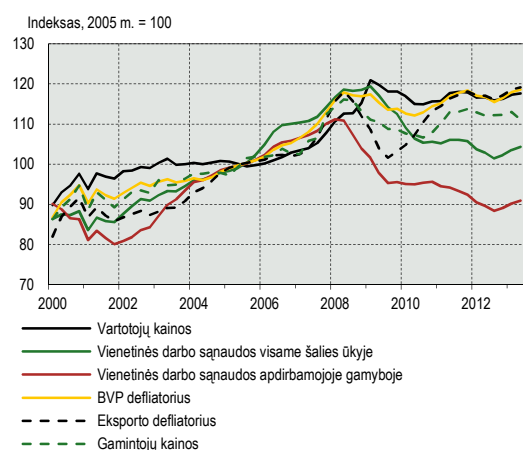
Vertinant visą laikotarpį nuo 2000 m. pradžios iki 2013 m. vidurio, matyti, kad pagal kainas apskaičiuoti RELK rodikliai padidėjo labiau nei apskaičiuoti pagal sąnaudas (žr. A lentelę). RELK, apskaičiuotas pagal vienetines darbo sąnaudas apdirbamojoje gamyboje, beveik nepakito – 2013 m. viduryje jis buvo beveik toks pat, kaip ir 2000 m. pradžioje. RELK, apskaičiuotas pagal vienetines darbo sąnaudas visame šalies ūkyje, ūgtelėjo penktadaliu.

RELK rodiklių metodologiniai aspektai

Šiame priede nagrinėjami RELK rodikliai, apskaičiuoti pagal vartotojų kainas ir vienetines darbo sąnaudas (viso šalies ūkio ir tik apdirbamosios gamybos). Vartotojų kainų duomenys būna geros kokybės, metodologiškai nesunku palyginti skirtingų šalių duomenis, jie operatyviai skelbiami tiek išsivysčiusiose, tiek besiformuojančiose rinkos ekonomikos šalyse ir vėliau labai mažai tikslinami, todėl RELK rodikliai, pagrįsti vartotojų kainomis, gali būti pravartus ir operatyvus kainų konkurencingumo kaitos įvertis. Darbo sąnaudos paprastai būna labai reikšminga įmonių sąnaudų dalis, taigi vienetinės darbo sąnaudos irgi yra tinkamas defliatorius. Su konkurencingumu labiausiai susijusi ekonominė veikla yra apdirbamoji gamyba, todėl RELK apskaičiuoti gali būti taikomas šios ekonominės veiklos vienetinių darbo sąnaudų rodiklis. Tiesa, RELK skaičiavimas pagal vienetines darbo sąnaudas reiškia didesnę RELK kintamumą ir peržiūrą tikslinant – tai susiję su kompensacijos darbuotojams statistikos ir kitos naudojamos statistikos ypatumais.

RELK rodikliai, apskaičiuoti taikant BVP defliatorių, šiame priede atskirai nenagrinėjami, nes jų kaita panaši į RELK rodiklių, apskaičiuotų pagal vartotojų kainas, kaitą (žr. B pav.). O rodikliai, apskaičiuoti taikant eksporto defliatorių ar gamintojų kainas, Lietuvos konkurencingumo analizei nelabai tinkami, nes tiek eksporto defliatorių, tiek gamintojų kainas mūsų šalyje gerokai veikia naftos produktų kainų, susijusių ne su konkurencingumu, o su pasaulio žaliavų rinkomis, kaita.

B pav. RELK, apskaičiuotas taikant skirtingus defliatorius

Šaltiniai: EK, ECB ir Lietuvos banko skaičiavimai.

Pastaba: pateiktus RELK rodiklius (išskyrus apskaičiuotą pagal gamintojų kainas) skelbia EK. Juos skaičiuojant įtraukiami 37 industrinių valstybių duomenys. RELK, apskaičiuota pagal gamintojų kainas, skelbia ECB. Skaičiuojant šį rodiklį, įtraukiama 21 valstybė ir euro zonos regionas.

A lentelė. RELK, apskaičiuoto taikant skirtingus defliatorius, pokyčiai

Procentais	Pokytis nuo 2000 m. iki rodiklio didžiausios reikšmės, įgytos 2008–2009 m.	Pokytis nuo tos didžiausios reikšmės iki 2013 m. II kv. imtinai	Pokytis per visą nagrinėjamą laikotarpį (nuo 2000 m. iki 2013 m. II kv. imtinai)
Defliatorius			
Vartotojų kainos (didžiausia šalių grupė)	27,0 (2009 m. I kv.)	-7,9	17,0
Vartotojų kainos	34,5 (2009 m. I kv.)	-2,7	31,0
Vienetinės darbo sąnaudos:			
visame šalies ūkyje	38,2 (2009 m. I kv.)	-12,6	20,7
apdirbamojoje gamybo-	23,3 (2008 m. I kv.)	-18,2	0,8
BVP defliatorius	35,9 (2008 m. II kv.)	0,6	36,7
Gamintojų kainos	34,6 (2008 m. II kv.)	-4,3	28,8
Eksporto defliatorius	44,0 (2008 m. II kv.)	0,9	45,3

Šaltiniai: EK, ECB ir Lietuvos banko skaičiavimai.

Pastaba: pateiktus RELK rodiklius (išskyrus apskaičiuotą pagal gamintojų kainas) skelbia EK. Juos skaičiuojant įtraukiami 37 industrinių valstybių duomenys. RELK, apskaičiuota pagal gamintojų kainas, skelbia ECB. Skaičiuojant šį rodiklį, įtraukiama 21 valstybė ir euro zonos regionas. Duomenys apie RELK, apskaičiuotą pagal vartotojų kainas, apimantys didžiausią šalių grupę, pateikiami palyginimui.

RELK rodikliai gali būti apskaičiuojami taikant ne tik įvairius kainų rodiklius, bet ir skirtingą užsienio prekybos partnerių skaičių. Institucijos šalių grupes sudaro atsižvelgdamos į savo poreikius ir prieinamų statistinių duomenų kokybę. Tarptautinės institucijos¹⁷ skiria siaurąją ir plačiąją prekybos partnerių apimtį, siauroji apima mažiau, plačioji – daugiau šalių. Kadangi daugiau nei ketvirtadalį viso Lietuvos prekių eksporto sudaro eksportas į NVS šalis, nagrinėjant Lietuvos padėtį geriausia analizuoti daugiausia šalių apimančios grupės rodiklius, nes, kaip minėta, tik juos skaičiuodamos tarptautinės institucijos įtraukia Rusiją. Kitos Lietuvos užsienio prekybos partnerės iš NVS į tarptautinių institucijų sudaromus šalių sąrašus RELK apskaičiuoti neįtraukiamos.

Lietuvos kainų konkurencingumo padėtis, matoma iš siauresnės apimties šalių grupės RELK rodiklių, kitokia nei nustatyta iš plačiausios apimties šalių grupės rodiklių (žr. C pav.). Lyginant RELK rodiklius, apskaičiuotus taikant skirtingą prekybos partnerių skaičių, matyti, kad jų kaita buvo labai panaši iki 2009 m. vidurio, bet vėliau maždaug metus reikšmingai skyrėsi. RELK, palyginti su plačiausios apimties šalių grupės valiutomis, sumažėjo apie 7 proc. – kur kas labiau nei RELK, palyginti su įvairių siauresnės apimties šalių grupių (euro zonos, ES, 37 industrinių šalių) valiutomis. Tai reiškia, kad krizės laikotarpiu Lietuva atgavo kur kas didesnę ekonominio pakilimo metu prarasto kainų konkurencingumo dalį, jei skaičiuotume pagal plačiausios apimties šalių grupės rodiklius. Vėliau visų apimčių rodikliai kito nedaug, taigi didesnis sumažėjimas per vienus metus nuo 2009 m. vidurio reiškia ir geresnę dabartinę kainų konkurencingumo padėtį, palyginti, pavyzdžiui, su 2005 m. vidurkiu.

¹⁷ Lietuvos banko apskaičiuojamo RELK sudėtis pagal valstybes prekybos partneres nėra pastovi: įtraukiamos šalys ir jų skaičius gali kisti kiekvieną ketvirtį.

Matant, kad skirtingų tarptautinių institucijų skelbiamų RELK rodiklių kaitos tendencijos labai panašios, kai kur pasirenkama tirti tik EK skaičiuojamus RELK. Juos skaičiuojant kiekviena euro zonos valstybė įtraukiama atskirai (kiekvienai nustatomas atskiras svoris ir atsižvelgiama į infliaciją kiekvienoje valstybėje), o ne kaip vienas regionas¹⁸. Be to, EK skaičiuojami rodikliai apima ne pagamintų, bet visų prekių prekybą, taigi ir prekybą žemės ūkio produktais, kuri yra svarbi Lietuvos užsienio prekybos sudedamoji dalis.

RELK, apskaičiuoto pagal vartotojų kainas, apžvalga

Kaip minėta, nuo 2000 m. pradžios iki dabar RELK, apskaičiuotas pagal vartotojų kainas, gerokai ūgtelėjo, tačiau jo kaita nebuvo vienakryptė – šiuo laikotarpiu būta ir rodiklio didėjimo, ir mažėjimo, ir stabilizavimosi tarpinių (žr. A pav.). Todėl skiriami penki laikotarpiai. Apskaičiuotus nagrinėjamų institucijų skelbiamų rodiklių pokytį kiekvienu iš jų, nustatoma, kiek per juos pakito NELK ir pagal vartotojų kainas apskaičiuoti RELK (žr. B lentelę). Taip paaiškėja, kad, pavyzdžiui, nuo 2000 m. pradžios iki 2004 m. pradžios RELK didėjo, t. y. Lietuvos kainų konkurencingumas mažėjo. Per tuos ketverius metus RELK išaugo maždaug dešimtadaliu. Tai tris kartus mažiau, nei pakilo NELK. Mažiau padidėjo RELK rodiklis, nes augančio NELK poveikį slopino lėčiau nei šalies prekybos partnerėse kilusios vartotojų kainos.

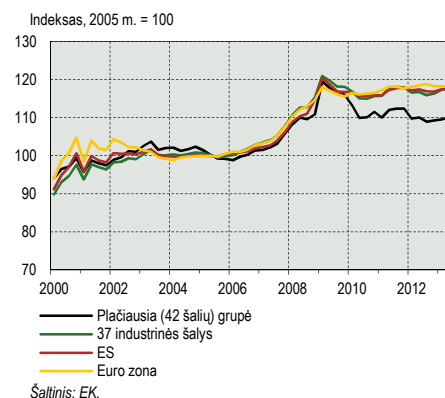
B lentelė. NELK ir RELK pagal vartotojų kainas, apskaičiuotų imant didžiausią prekybos partnerių skaičių, pokyčiai

Procentais	2000-01– 2004-01	2004-01 – 2007-01	2007-01 – 2008-11	2008-11– 2010-06	2010-06– 2013-06
RELK rodikliai					
Lietuvos bankas	4,0	-5,7	4,9	2,1	-2,0
EK	10,8	-1,4	8,2	-0,6	1,8
ECB	13,0	-0,7	9,3	-0,5	2,2
TAB	10,6	-1,0	8,8	-0,1	2,1
Institucijų vidurkis	9,6	-2,2	7,8	0,2	1,0
NELK rodikliai					
Lietuvos bankas	32,9	-2,5	1,0	0,2	8,1
EK	31,8	-1,4	1,6	-2,4	1,9
ECB	28,7	-2,5	0,4	-2,7	1,1
TAB	28,0	-2,5	0,5	-2,8	1,3
Institucijų vidurkis	30,3	-2,2	0,9	-1,9	3,1

Šaltiniai: EK, ECB, TAB, Lietuvos bankas ir Lietuvos banko skaičiavimai.

Vėliau, nuo 2004 m. pradžios iki 2007 m. pradžios, beveik nekito nei NELK, nei RELK (žr. D pav.). Panaši NELK ir RELK raida susijusi su tuo, kad vartotojų kainos Lietuvoje kito beveik tokiu pačiu tempu, kaip prekybos partnerėse. Padėtis pasikeitė 2007 m. pradžioje, ir iki 2008 m. lapkričio mėn. imtinai NELK ir RELK tendencijos buvo skirtingos: NELK beveik neaugant, RELK per šį laikotarpį padidėjo beveik dešimtadaliu. Taigi, kainų konkurencingumo praradimas šiuo laikotarpiu labiausiai susijęs su sparčiai augusiomis vartotojų kainomis Lietuvoje, o ne su kitais nominaliais valiutų kursais. 2007 ir 2008 m. infliacija Lietuvoje buvo ypač didelė (vidutinė metinė infliacija sudarė atitinkamai 5,8 ir 11,1 %). Nors ją labai skatino itin sparčiai pasaulyje brangusios maisto ir energijos žaliavos, įtaką darė ir vidaus paklausa. Su jos kaita labiau susijusios kainos, apimančios pramonės prekių ir rinkos paslaugų grupes, greitai kilo: jų augimą rodanti vidutinė metinė grynoji infliacija 2008 m. sudarė 6,3 proc.

C pav. EK skelbiami RELK, palyginti su skirtingo prekybos partnerių skaičiaus valiutomis, pagal vartotojų kainas

D pav. EK skelbiami NELK ir RELK pagal vartotojų kainas, apskaičiuoti imant didžiausią prekybos partnerių skaičių

¹⁸ ECB ir TAB euro zoną laiko vienu regionu ir atskiroms jo šalims svorių nepriskiria.

Kitaip nei 2007–2008 m., kai kainų konkurencingumas kito dėl Lietuvai nepalankaus infliacijos skirtumo nuo infliacijos prekybos partnerėse, laikotarpiu nuo 2008 m. pabaigos iki 2010 m. vidurio didelius RELK svyravimus daugiausia sukėlė nominaliųjų valiutų kursų kaita. Nagrinėjant visą šį laikotarpį, matyti, kad per jį RELK beveik nepakito. Tačiau suskaidžius laikotarpį dalimis, matyti nevienodumas. Pirmiausia RELK labai staigiai ir daug pakilo, paskui ne taip staigiai, tačiau panašiu dydžiu nukrito (žr. D pav.). 2008 m. pabaigoje ir 2009 m. pradžioje NELK pakilo apie 8 proc. (tai skirtingų institucijų skelbiamų NELK pokyčių vidurkis) ir toks laikėsi iki 2009 m. pabaigos, kai įvyko priešingas procesas: per pusmetį NELK sumažėjo apie 5 proc. ir priartėjo prie lygio, buvusio prieš jam staiga pakylant. Staigus NELK pakilimas 2009 m. pradžioje susijęs su tuo, kad labai sustiprėjo nominalusis lito kursas svarbių užsienio prekybos partnerių, kurių valiutos kursas svyruojantis, valiutų atžvilgiu, pavyzdžiui, Lenkijos zlotu, Rusijos rubliu, Švedijos kronos, Jungtinės Karalystės svaru sterlingų (žr. E pav.). Palyginti su 2008 m. lapkričio mėn., 2009 m. kovo mėn. litas kiekvienos iš šių valiutų atžvilgiu buvo pabrangęs bent 10 proc., ypač jis buvo pabrangęs Lenkijos zlotu ir Rusijos rubliu atžvilgiu (atitinkamai 24 ir 30 %).

Nuo 2010 m. vidurio RELK aiškios krypties neturėjo: institucijų skelbiamų rodiklių pokyčių per šį laikotarpį vidurkis nedidelis. NELK ir RELK raida šiuo laikotarpiu buvo panaši.

Nuo 2000 m. pradžios iki 2013 m. vidurio NELK išaugo apie 30 proc., pagal vartotojų kainas apskaičiuotas RELK – maždaug penktadaliu. Tai tarptautinių institucijų skelbiamų NELK ir RELK pokyčių vidurkiai. Lietuvos banko skaičiuojami rodikliai labai skyrėsi nuo skaičiuojamų tarptautinių institucijų: Lietuvos banko duomenimis, per visą laikotarpį RELK pakilo vos 3, o NELK – net 50 proc.

Tai, kad per visą laikotarpį RELK pakilo mažiau nei NELK, reiškia, kad neigiamą nominaliųjų valiutų kursų poveikį slopino palanki santykinų vartotojų kainų raida. Iš tikrųjų tokia tendencija būdinga tik laikotarpiui iki 2004 m. Paskui, kaip minėta, keletą metų RELK ir NELK buvo maždaug stabilus, o nuo 2007 m. pradžios kilo ir NELK, ir RELK, pastarasis labiau. Taigi, nuo 2007 m. pradžios Lietuvos kainų konkurencingumą sumažino tiek nominaliųjų valiutų kursų, tiek vartotojų kainų tendencijos.

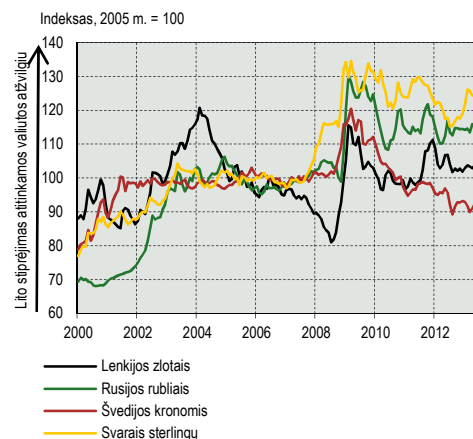
RELK, apskaičiuoto pagal vienetines darbo sąnaudas, apžvalga

Pravartu išnagrinėti ir RELK, apskaičiuoto pagal vienetines darbo sąnaudas, kaitos tendencijas. Kaip minėta, RELK, palyginti su plačiausios apimties šalių grupės valiutomis, apskaičiuojamas tik taikant vartotojų kainų rodiklius, taigi išanalizuoti sąnaudų konkurencingumą, įtraukiant ir Rusiją, nėra galimybių. Todėl sąnaudų konkurencingumo analizei naudojami siauresnės apimties rodikliai, t. y. 37 industrines valstybes apimantys, EK skaičiuojami indeksai.

Išskirtiniai yra dveji metai nuo 2000 m. pradžios. Nors tuo metu NELK didėjo, palankūs vienetinių darbo sąnaudų kaitos Lietuvoje skirtumai, palyginti su prekybos partneriais, lėmė, kad RELK, apskaičiuotas pagal visos ekonomikos vienetines darbo sąnaudas, iš esmės nesikeitė, o RELK, apskaičiuotas pagal vienetines darbo sąnaudas apdirbamojoje gamyboje, netgi mažėjo (žr. F pav.).

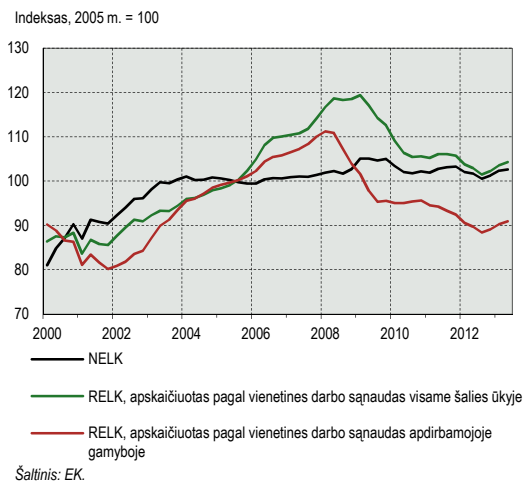
Tačiau vėliau, šešerius metus iki 2008 m. pradžios, pagal darbo sąnaudas apskaičiuoti RELK rodikliai tik prastėjo: RELK, apskaičiuotas pagal vienetines darbo sąnaudas visame šalies ūkyje, kaip ir RELK, apskaičiuotas pagal vienetines darbo sąnaudas tik apdirbamojoje gamyboje, išaugo daugiau nei trečdaliu. Dvejus pirmuosius šio laikotarpio metus, iki 2004 m. pradžios, augimą daugiausia lėmė didėjantis NELK, bet vėliau, pastarajam stabilizavusis, RELK didėjo dėl nepalankaus vienetinių darbo sąnaudų Lietuvoje skirtumo. Lietuvoje ypač įsibėgėjus ekonominiam augimui, šios sąnaudos didėjo sparčiau nei prekybos partnerėse. Palyginti su 2003 m. paskutiniu ketvirčiu, 2008 m. antrąjį ketvirtį RELK, apskaičiuotas pagal vienetines darbo sąnaudas visame šalies ūkyje, padidėjo ketvirtadaliu, RELK, apskaičiuotas pagal vienetines darbo sąnaudas apdirbamojoje gamyboje, – mažiau (penktadaliu). Tai rodo, kad vienetinių darbo sąnaudų kaita apdirbamojoje gamyboje – eksportuojančiame ir dėl to su konkurencingumu labiausiai susijusiame pramonės sektoriuje – buvo palankesnė negu visame šalies ūkyje. Apdirbamojoje gamyboje ir žemės ūkyje – atvirojo sektoriaus veiklose, sparčiau nei kitose veiklose didėjo darbo našumas (žr. G pav.), o tai leido vienetinėms darbo sąnaudoms augti lėčiau.

E pav. Lito kurso, išreikšto kintantį valiutos kursą taikančių valstybių valiutomis, kaita

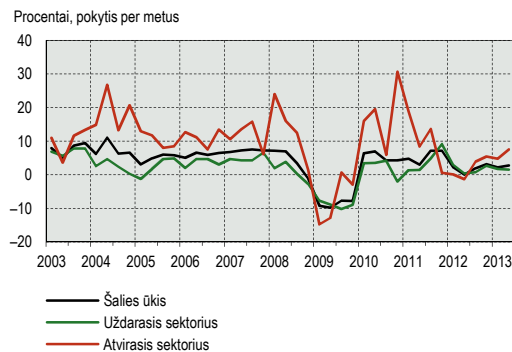

Šaltiniai: Eurostatas ir Lietuvos banko skaičiavimai.

F pav. EK skelbiami NELK ir RELK pagal vienetines darbo sąnaudas, apskaičiuoti lyginant su 37 industrinių valstybių valiutomis

G pav. Darbo našumas visame šalies ūkyje ir jo sektoriuose

Šaltiniai: Lietuvos statistikos departamentas ir Lietuvos banko skaičiavimai.

Pastaba: duomenys iki 2010 m. I ketvirčio perskaičiuoti remiantis 2011 m. visuotinio gyventojų ir būstų surašymo duomenimis. Atvirąjį sektorių sudaro žemės ūkis (A) ir apdirbamoji gamyba (C).

Ekonomikos nuosmukio pradžioje, t. y. 2008 m. pabaigoje ir 2009 m. pradžioje, pagal vienetines darbo sąnaudas apskaičiuoti RELK rodikliai pradėjo sparčiai mažėti ir per maždaug pusantrų metų sumažėjo daugiau nei dešimtadaliu. Tokį sumažėjimą lėmė ne nominaliųjų kursų pokyčiai, o vienetinės darbo sąnaudos, mažėjusios tiek visame šalies ūkyje, tiek apdirbamojoje gamyboje. Pasibaigus ekonomikos nuosmukiui, RELK rodiklis, apskaičiuotas pagal vienetines darbo sąnaudas visame šalies ūkyje, aiškios kitimo krypties neturėjo, o jo svyravimus nemenkai lėmė NELK kaita. Vis dėlto RELK, apskaičiuotas pagal vienetines darbo sąnaudas apdirbamojoje gamyboje, dar beveik dvejus metus, t. y. nuo 2011 m. iki 2012 m. pabaigos, mažėjo, o tai rodė gerėjantį apdirbamosios gamybos sąnaudų konkurencingumą.